

Макаренко К.М., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна
Науковий керівник: Бодунова О.М., к.ю.н.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ «ЗЛОДІВ У ЗАКОНІ»: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

За останні роки сучасного розвитку українського суспільства актуальності набуває проблема меж і підстав кримінальної відповідальності злочинного співтовариства «злочинців у законі». Слід зазначити, що дане співтовариство виконують найголовнішу роль у координації діяльності здійснюють особи, які відносяться до категорії «злочинці в законі», тобто вони відповідають за формування певних правил і традицій злочинного світу, створення злочинних груп та злочинних організацій. Організовані групи і злочинні організації діють практично в усіх містах і більшості населених пунктів України, що тягне за собою загрозу національним інтересам і національній безпеці, стабільності в державі. Особливу небезпеку злочинні співтовариства утворюють для держав, які перебувають у стані економічної і політичної трансформації до яких належить й Україна.

Актуальність теми даної роботи пояснюється тим, що в деяких зарубіжних країнах існує кримінальна відповідальність за належність до осіб, які віднесені до «злочинців у законі». За неписаними законами злочинців жоден злочин не має права відмовитися від того, що він є «злочинцем у законі». Таким чином, за кордоном практикується процедура: затриманого примушують підтвердити свій титул «злочинця в законі» на відео; якщо особа підтверджує даний титул, то їй оголошується підозра відповідно до закону і лише за це передбачене покарання у виді позбавлення волі.

Зазвичай, особи, які віднесені до категорії «злочинці в законі» потрапляють до України з території таких держав, як: Російська Федерація, Грузія, Вірменія, Азербайджан та інші країни [2]. Встановлюють кримінальні контакти і впливають на криміногенні процеси в різних країнах, зокрема, контролюють певні види нелегального бізнесу, що призводить до погіршення оперативної обстановки в державі.

Також, на думку дослідників, причиною активізації в Україні діяльності «злочинців у законі» слугує відсутність дієвої правоохоронної системи, зокрема, ліквідацією Управління боротьби з організованою злочинністю [6]. Серед головних функцій даного підрозділу слід виділити: вжиття заходів що спрямовані на усунення негативного впливу етнічної

злочинності, радикальних і неформальних молодіжних об'єднань та рухів на оперативну обстановку в державі, підготовка управлінських рішень щодо своєчасного реагування на загострення цієї проблеми й недопущення порушень громадського порядку їх учасниками [5].

Поняття «зłodії у законі» визначається як титул деяких членів злочинного світу, які відносяться до еліти злочинного суспільства і користуються значним авторитетом серед злочинців та простого населення, а також здійснюють контроль своїх підлеглих щодо виконання поставлених завдань злочинного характеру. Це поняття у суспільстві виникло у тридцятих роках минулого століття, що характеризується виконанням кодексу кримінальних традицій і правил, «понять», а також дані особи не мають права розголошувати свою діяльність [1].

Під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «зłodія в законі», опираючись на статтю 255 та статті 255-1, 255-3 Кримінального кодексу України, слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив [5].

Дослідженням шляхів підвищення ефективності протидії особам, які віднесені до категорії «зłodії у законі» займалися такі науковці: В.І. Василичук, Л.І. Данченко, О.В. Калиновський, В.В. Ремський та інші. При дослідженні були виявлені проблемні питання, які вкрай важко піддаються дослідженню. Серед таких питань слід виділити найголовніше, а саме удосконалення шляхів правового регулювання протидії особам, які належать до «зłodіїв у законі», що набуває особливого змісту та значення, а також потребує всебічного опрацювання.

«Зłodії в законі» посідають лідируюче місце серед інших суб'єктів організованої злочинності. Вони відповідають за формування певних правил і традицій злочинного світу, створенням злочинних угруповань та організацій та здійснюють підбір осіб, які мають бажання підтримати злочинну діяльність.

Важко зазначити загальну кількість лідерів і авторитетів злочинного світу, адже офіційна статистика відсутня. За даними глави Національної поліції, на сьогодні в нашій країні постійно перебуває п'ятнадцять «законників», всього в світі понад 450. Загалом упродовж останніх чотирьох місяців, оперативниками Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції було затримано 12 «зłodіїв у законі» [4].

Дослідивши міжнародний досвід щодо даного питання, слід зазначити те, що в окремих країнах було вдосконалено правові методи протидії особам, віднесеним до категорії «зłodії у законі». Наведімо декілька прикладів даних країн, у Грузії 2005 року було прийнято спеціальний

Закон, а саме у Кримінальному кодексі цієї держави з'явилась окрема стаття 2231 «Злодій в законі, належність (членство) до злодійського миру»; у Російській Федерації 2009 року статтю 210 Кримінального кодексу РФ було викладено в новій редакції, що передбачає відповідальність особи, яка займає вищі щаблі в злочинній ієрархії – «злодій в законі»; аналогічний нормативно-правовий акт, який діяв у Сполучених Штатах Америки у період, коли італійська мафія скоювала там серйозні злочини – має назву «закон Ріко» [6].

Проте законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі «злодіями в законі», адже на законодавчому рівні нашої держави не закріплено поняття «злодій у законі», унаслідок чого такі особи практично недосяжні для притягнення їх до відповідальності, оскільки зазвичай вони особисто не здійснюють правопорушень, але при цьому керують діяльністю організованих злочинних угруповань [5].

Утім спробою розв'язання цього питання став проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо відповідальності для «злодій в законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями)». Відповідно до якого було запропоновано викласти статтю 255 КК України, передбачивши встановлення кримінальної відповідальності за створення та участь у злочинному співтоваристві та зайняття особою вищого становища в злочинній ієрархії («злодій у законі»). У примітці до вказаної статті передбачено надання визначення понять «злочинне співтовариство» та «злодії у законі» [5].

Однак, слід зазначити, що по-перше, відповідно до ст. 2 КК України, єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення винною особою злочину. Згідно із ст. 11 КК України, злочином є передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Членство у певній групі чи спільноті (навіть злочинного спрямування) не є діянням у кримінально-правовому значенні, що надавало би підстави вважати таку приналежність особи злочином; по-друге, можуть виникати проблеми у доказуванні власне факту «приналежності (членства) до злодійського миру», оскільки малоймовірно, що члени злочинного співтовариства свідчитимуть проти своїх лідерів [5].

Більше того, дискусійним є питання щодо застосування поняття «злочинної спільноти» у ст. 255-1 і 255-2 КК України, адже розуміння даної дефініції відсутнє у ст. 28 КК України. З огляду на аналіз ст. 28 КК України, вважаємо за доцільне використовувати поняття «злочинна організація» у згаданих вище нами статтях КК України, адже поняття злочинної спільноти повністю співпадає з поняттям злочинної організації. Відрізняється тільки тим, що очолюється «злодієм в законі». Це призведе до неоднозначності застосування норм Кримінального кодексу України в

частині кваліфікації злочинних діянь.

Тож, на нашу думку, одним із напрямів удосконалення є включення окремих статей до КК України, де буде чітко визначено поняття «злодія у законі» та критерії, відповідно до яких особа буде визнаватися «злодієм у законі», а також вказано про діяння (дію або бездіяльність) «злодіїв у законі» за яке буде притягнуто до кримінальної відповідальності. Таким чином, це полегшить процес доказування правоохоронними органами протиправної діяльності «злодіїв у законі» та значно зменшить кількість та активізацію діяльності осіб, які віднесені до даної категорії.

Ми вважаємо, що більш чітким визначенням поняття «злодій в законі» слід визнати наступне: це особа, яка дотримується притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки, так званих «понять», користується авторитетом серед осіб, які вчиняли кримінальні правопорушення, керує, координує та/ або організовує діяльність злочинної спільноти чи її частини або є учасником такої спільноти.

Таким чином, враховуючи все вищезазначене, можемо зробити висновки, що через недосконалість правового регулювання «злодіїв у законі» в Україні активізується діяльність злочинних співтовариств, лідером яких є вищезазначені особи, а також збільшується кількість таких осіб. Тож, з цим явищем потрібно боротися негайно, адже такі особи досить швидко проникають у державну діяльність.

Також, слід зазначити, що через відсутність дієвої правоохоронної системи, зокрема, ліквідація Управління боротьби з організованою злочинністю, в Україні з кожним роком зростає кількість «злодіїв у законі», які керують злочинними співтовариствами; Україна все частіше стає місцем «сходок «злодіїв у законі»». Тому, якщо не вжити відповідних заходів до кримінальних авторитетів – організована злочинність, яка щорічно зростає в Україні на 10%, незабаром буде представляти серйозну проблему. Утім, у ході реформування правоохоронних органів слід спиратися не лише на зарубіжний досвід, але й враховувати ментальні особливості.

Література

1. Пустовіт В.А. Окремі аспекти стану протидії організованій злочинності в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 2 (30). С. 180-144.

2. Василичук В.І., Данченко Л.І. Окремі дискусійні питання запровадження у національному законодавстві кримінальної відповідальності стосовно осіб, віднесених до категорії «злодії в законі». *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук.-практ. журн.* 2015. № 1 (34). С. 91-94.

3. Джужа О.М. Організована злочинність в Україні та країнах Європи: посібник. Київ: Київський нац. ун-т. внутр. справ, 2015. 248 с.

4. УНІАН. URL: <http://www.unian.ua/politics/>

5. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо встановлення кримінальної відповідальності для «злочинців в законі» та посилення відповідальності за злочини, вчинені злочинними угрупованнями) від 26.12.2014 р. (реєстр. № 1188). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH0X000B?an=3>

6. Павленко С.О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії «злочинців у законі» в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 6. Т. 3. С. 73-79.

УДК 343.9.01(043.2)

Мурач Д.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Сумський державний університет, м. Суми, Україна
Науковий керівник: Янішевська К.Д., к.ю.н., доцент

СИМБІОТИВНА ТЕОРІЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Ще з давніх часів суспільство переживає натиски з боку окремих його представників. Їх ми традиційно називаємо злочинцями. Поведінка цих індивідів характеризується специфічним відстороненням від загальноприйнятих норм моралі та правил поведінки у суспільстві, що, зазвичай, призводить до суспільно-небезпечних наслідків. На сьогодні, Кримінальний кодекс України, визначає їх як кримінальні правопорушення та трактує як суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом такого правопорушення [1]. При цьому, питання чому люди вчиняють такі правопорушення та чому становляться злочинцями залишається актуальним вже кілька століть поспіль.

До появи такої науки як кримінологія, філософи та видатні науковці Середньовіччя вбачали, що причиною антисоціальної поведінки є ніщо інше як демонічна сила всередині людини. Так, у 1487 році був виданий трактат Генріха Крамера та Якоба Шпренгера «Молот відьом», в якому було детально вивчено їх теологічну теорію природи злочинності. Науковці детально описали всі можливі прояви «демонічного» в людині та способи як з ними боротися.

Подібна картина прослідковувалася аж до 1764 року з виданням праці Чезаре Беккарія «Про злочини та покарання», з якого і почала своє становлення класична кримінологія. Після почали своє становлення й інші напрямки вивчення природи злочинності. Це були біологічний, соціологічний та культурологічний підходи. Кожен із них виділяв за причиною злочину конкретний аспект.

Дослідники біологічного напрямку визначають ключовою причиною